

УДК 316.628

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2023/9-1/4>

Лариса ПОЛІВКО, канд. психол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-9102-2779

e-mail: larisapolivko@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Данило ЩОГОЛЬ, студ.

ORCID ID: 0009-0002-5489-9050

e-mail: daniilshchokol@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

МОТИВАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Молодіжний волонтерський рух в Україні набув свого сплеску з лютого 2022 року. Саме відтоді цей рух набуває ознак професіоналізму, де чітко простежується відпрацьований механізм роботи. Мета дослідження проаналізувати розвиток волонтерського руху в Україні, визначити мотиваційні чинники залучення української молоді до волонтерської діяльності, охарактеризувати перспективи розвитку молодіжних волонтерських ініціатив.

Методи. У процесі дослідження застосовано методи теоретико-методологічного аналізу та анкетування.

Результати. Волонтерство сьогодні стає популярною діяльністю, що приваблює молодь до нього долучатися. У цьому контексті важливо розуміти, що треба робити, аби якісно працювати з волонтерською спільнотою. І саме це має стати ключовим питанням соціальної політики держави задля підтримки молоді в цій діяльності, створення для них належних умов та можливостей у розробці програм/проектів у сфері волонтерства.

Висновки. Зазначено, що актуальним питанням сьогодення є розвиток волонтерських ініціатив та підтримка молоді в цьому напрямі. Відповідно, залучення більшої кількості молоді до волонтерського руху сприятиме розвитку соціальної роботи, адже волонтерство є одним із її напрямів, який допомагає подолати труднощі для клієнтів соціальної роботи.

Ключові слова: волонтерство, волонтерський рух, молодь, мотивація, соціальна робота.

Вступ

Постановка проблеми. На фоні останніх подій, у зв'язку з розвитком та піднесенням волонтерського руху, як в Україні, так і за її межами важливим складником постає питання якісного менеджменту волонтерських організацій. Українська молодь стає рушійною силою в часи бурхливих змін та кризових ситуацій. Волонтерський рух у розрізі сучасної історії України є не просто явищем, котре існує саме по собі, цей рух став ключовим на початку повномасштабного вторгнення росії на територію України. Очікується, що після завершення бойових дій волонтери та люди, задіяні в цьому процесі, стануть передовою силою у відбудові країни, її економіки та загального добробуту. Окрім того, волонтерство, це не тільки про служіння суспільству, але й про розвиток особистісних якостей, здобуття нових навичок, опанування різного роду знань та розширення кругозору. Волонтерство допомагає молоді здобути непересічний досвід у різних сферах, що допомагає краще зрозуміти себе, сформувати міцну ціннісну основу та громадянську позицію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато відомих українських та зарубіжних науковців досліджують поняття "волонтер" та "волонтерська діяльність" і намагаються з'ясувати їхню сутність та структуру у своїх наукових доробках. Зокрема, це такі вчені, як: Н. Вайнілович, С. Маккарлі, Т. Лях, З. Бондаренко, М. Доуел, Л. Буркова, І. Зверева, А. Вегеріна, Л. Камінська, Р. Лінч, Н. Кордонець, Л. Ворначева, І. Юрченко, А. Капська, О. Безпалько та інші.

Водночас, досліджуючи проблематику долучення української молоді до волонтерських ініціатив, варто розглянути і підходи до визначення понять мотивів та мотивації людей, які свого часу досліджували такі науковці: А. Маслоу, К. Роджерс, Р. Деккер, І. Павлова, Б. Скіннер, А. Бандура, Е. Толман, Д. Макклеленд, Л. Виготський, Л. Колберг, М. Рокер. Зокрема, мотивацію долучення молоді до волонтерської діяльності досліджували М. Снайдер, А. Омото, Е. Клері, А. Мюзік,

Д. Вільсон, В. Овчарова, Г. Бойко, М. Кулик та інші. Такі обґрунтування наукових підходів дають змогу визначити основні мотиви залучення молоді до волонтерської діяльності як потенційних професіоналів майбутнього, що сприятимуть не тільки розвитку волонтерського руху, а й будуть агентами змін у соціальній політиці української держави.

Метою статті є проаналізувати розвиток волонтерського руху в Україні, визначити мотиваційні чинники залучення української молоді до волонтерської діяльності, охарактеризувати перспективи розвитку молодіжних волонтерських ініціатив.

Методи

У процесі дослідження застосовано методи теоретико-методологічного аналізу та анкетування.

Результати

У 2010 р., за даними рейтингу "World Giving Index", Україна займала лише 150-те місце у світі щодо розвитку волонтерства, і лише 5 % населення було долучено до волонтерської діяльності. До 2014 р. волонтерство в нашій країні не розвивалося такими темпами, як в інших країнах (Charities Aid Foundation, 2023). Поняття "волонтерство" та "волонтерська діяльність" стали широко відомими серед українського населення у зв'язку з подіями Революції Гідності, анексією Криму російською федерацією та початком бойових дій в ОРДЛО, а згодом, і початком повномасштабного вторгнення росії на територію України в лютому 2022 р.

У період 2014–2022 рр. починає формуватися кардинально нова культура волонтерської діяльності в Україні. До неї починають долучатися не лише люди старшого віку, але й молодь, і, щонайважливіше, – діти. При школах організуються збори військовим на фронт, створюються групи з плетіння захисних сіток, будь-які гроші, зібрані на благодійних заходах, переадресовуються на потребу армії. Волонтерська діяльність виходить за межі окремих членів суспільства, вона інституалізується та поширюється по всіх областях України. Відповідно постає актуальне питання – структурувати волонтерську діяльність як напрям соціальної

© Полівко Лариса, Щоголь Данило, 2023

роботи із залучення молоді до неї як потенційних професіоналів у майбутньому.

Волонтерський рух є характерною рисою будь-якої розвиненої демократичної країни. Звісно, на формування підґрунтя для волонтерської діяльності впливають культурні особливості тієї чи іншої країни, традиції, релігія, менталітет, історичні аспекти й економічні особливості. Проте є й загальні характеристики, котрі об'єднують волонтерів у всьому світі. Такими рисами та визначними ознаками є: бажання надавати безкорисливу допомогу, любов до людей і пріоритетність моральних цінностей над матеріальними. Кожна особа має право вільно використовувати свій час, талант та енергію на благо інших людей або спільноти, незалежно від того, чи працює вона індивідуально, чи в команді, не розраховуючи на фінансову винагороду (Медюх, 2014).

Поняття "волонтер" походить від латинського терміна "voluntarius", що означає "воля", або "бажання", а в англійській мові "voluntary" означає "доброволець", або "добровільний учасник". Відповідно, "волонтер" – це людина, яка за власним бажанням допомагає іншим, добровільно витрачаючи свій час на суспільно корисну діяльність. Також у деяких наукових джерелах можна знайти інформацію про французьке походження слова "волонтер" – "volontaire", що перекладається як "добровільний учасник" або "охочий, той, що бажає" (Оніщенко, 2021).

Відповідно до Закону України "Про волонтерську діяльність" (Верховна рада України, 2011), волонтерство передбачає добровільну, соціально спрямовану та безоплатну допомогу, що надається волонтерами шляхом виконання робіт та надання послуг. Варто зазначити, що волонтерство є формою благодійної діяльності, але безоплатне виконання робіт або надання послуг на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин не вважається волонтерством.

Водночас початкові спроби класифікації волонтерів в Україні пов'язані зі становленням волонтерського руху та з формуванням волонтерських груп у різних громадських організаціях. Тому не дивно, що для багатьох дослідників першою класифікаційною ознакою волонтерів є їхня "належність до конкретної організаційної структури".

І. Ткач запропонував таку класифікацію волонтерів. Автор, спираючись на вітчизняний та закордонний досвід, виділив такі типи волонтерів (Лях, 2009):

- волонтери похилого віку (Retiree volunteers) – це пенсіонери, які мають силу і бажання працювати та робити корисну справу для суспільства;
- професійні волонтери (Professional volunteers) – це особи, котрих залучають, переважно через професійні асоціації та спілки;
- епізодичні волонтери (Episodic volunteers) – це особи, котрі працюють в окремих проєктах або беруть участь у певній події та працюють у нетривалий проміжок часу;
- волонтери, котрі потребують перехідного періоду (Transitional volunteers) – це особи, які змінюють щось у своєму житті та часто беруть участь у волонтерських програмах, щоб перевірити себе та спробувати повернутися до нормального життя в суспільстві;
- волонтери на місці роботи (Workplace volunteer) – це особи, котрі є працівниками тієї ж компанії, що і залучає їх, і працюють волонтерами у вільний від роботи час;
- волонтери без роботи (Unemployed volunteers) – це особи, які працюють волонтерами, щоб набути вмінь та навичок для подальшого пошуку оплачуваної роботи;
- волонтери-умовно засуджені (Alternative sentencing volunteers) – це переважно громадяни, які обирають

працю волонтером (відпрацювання певної кількості годин на користь суспільства) як альтернативу своєму вироку в кримінальній справі;

- особи, які отримують стипендію (стипендійні волонтери), отримують фінансову винагороду за свою роботу, але ця винагорода не повністю відображає їхній внесок у роботу;

- волонтери, які пережили складну ситуацію (вони також можуть бути братами, сестрами дітей/людей з інвалідністю тощо);

- підлітки та молодь, представників громадських організацій, які займаються реалізацією соціальних програм та державних замовлень.

Водночас українська дослідниця, Т. Лях у своїх наукових працях класифікує волонтерство за різними ознаками (Лях, 2010), а саме: за віком (діти, підлітки, молодь, дорослі та люди похилого віку; за професійним рівнем (професіонали та/або непрофесіонали у певній сфері діяльності); за часом тривалості (довгострокова – понад 6 міс., сезонна або короткострокова – менше ніж 6 міс.); за статусом (учасники можуть мати різний соціальний статус); за рівнем мобільності (мобільні, з обмеженою мобільністю/маломобільні або немобільні); за залученістю до організації (класифікація за приналежністю до організації); за досвідом волонтерської діяльності (волонтери без досвіду, з незначним досвідом або достатнім досвідом); за складом типів волонтерів ("змішаний", де волонтери різних типів працюють разом, або "однотипний", де волонтери одного типу (напр., групи студентів, пенсіонерів тощо) працюють разом).

Ми бачимо чималий перелік класифікації волонтерів, що говорить про багатогранність та невичерпність такого руху в Україні. Такий поділ супроводжується потребою в розмежуванні різної діяльності, відповідно і клієнтів соціальної роботи й осіб, дотичних до неї. Оскільки молодь входить до цієї класифікації, то спрямування їх у цьому напрямі є актуальним у розрізі сьогоденних подій.

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України стало зрозуміло, що кожен громадянин держави стає потенційним клієнтом соціальної роботи. Не винятком стала й така категорія, як молодь. Багато молодих людей виїхали за кордон, багато хто долучився до волонтерських акцій, і велика частина долучилася до лав Збройних сил України, стаючи на захист своєї Батьківщини. За результатами масштабного опитування (13–30 років, 19 668 учасників), котре було ініційоване за сприяння фонду Schüler Helfen Leben та у співпраці з Національним українським молодіжним об'єднанням – НУМО, близько 78 % опитаних молодих респондентів зазначили, що хотіли б залишатись в Україні та розвивати її, а 6 % з тих, хто виїхав, хочуть повернутись до України (Голос майбутнього України, 2023). Такий високий відсоток молоді, котра планує залишатись в Україні та хоче бути корисними їй, говорить про те, що молоді люди бачать в Україні потенціал свого розвитку – особистісного та професійного. До того ж, за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження "Підлітки та їхнє життя під час війни: нашої, цінності, майбутнє", котре проводив Благодійний фонд "Клуб Добродіїв" у партнерстві з гуманітарною організацією Plan International, понад 43 % молодих людей долучались до волонтерства під час повномасштабного вторгнення, у чому бачили свою користь для країни. Майже половина опитаних збирали кошти для ЗС України, більше третини плели сітки, допомагали дітям та

допомагали пакувати гуманітарну допомогу (Всеукраїнське соціологічне дослідження, 2023).

Відповідно до дослідження, що було проведено Українським центром вивчення громадської думки "СОЦІОІНФОРМ" у межах програми "Мріємо та діємо", для української молоді в 2022 р. волонтерство передусім означає надання допомоги тим, хто її потребує, і відповідь на соціальну проблему, причому форма допомоги може бути фінансовою, матеріальною, фізичною, консультативною або організаційною, але передовсім вона має відповідати принципам альтруїзму. Різні групи молоді мають різне розуміння волонтерства, залежно від їхнього ступеня залученості: професійні волонтери асоціюють волонтерство зі спільнотою, можливістю самореалізації та розвитку, тоді як не волонтери вбачають його як джерело благ та інструмент їх збору та розподілу. Молодь найчастіше пов'язує волонтерство з фізичною допомогою, благодійністю та інформаційним волонтерством, хоча дискутується можливість залучення фінансової допомоги до різновидів волонтерства, і професійні волонтери зазвичай відрізняють поняття благодійності та волонтерства.

Після 24 лютого 2022 року, молодь почала активніше долучатися до волонтерської діяльності в Україні. Усі молоді респонденти зазначили, що вони пишуться волонтерською діяльністю в Україні. Мотивація волонтерів згідно з дослідженням базується на головних цінностях сучасного українського суспільства, таких як патріотизм, бажання допомогти в наближенні перемоги, почуття єдності та можливість стати часткою спільної справи.

Слід вказати на помітну і тенденцію щодо зменшення зацікавленості у волонтерстві впродовж останніх місяців (кін. 2022 р. – поч. 2023 р.) з різних причин. Особисті причини супроводжуються здебільшого поверненням до роботи або навчання, пошук роботи, у деякого спостерігається вигорання, у когось виникло звання до війни. Соціальні причини містять оптимізацію роботи, що призводить до зростання ефективності, та скорочення запиту на волонтерську допомогу через зменшення обсягів гуманітарної допомоги та переміщення ВПО (Громадський простір, 2022).

Розглядаючи молодіжні формування, для початку варто виокремити поняття молодь і ті, хто за віковими показниками належить до цих осіб. У Законі України "Про основні засади молодіжної політики" встановлено, що молодь, або молоді особи, охоплює осіб віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями або особами без громадянства, що перебувають на території України згідно з встановленими законом підставами (Верховна рада України, 2021). Крім того, у Законі вказується, що молодіжна робота спрямована на задоволення потреб молоді та розвиток необхідних компетенцій, враховуючи соціально-економічні умови. Особлива увага приділяється розвитку культури волонтерства.

Проте маємо зауважити, що українські межі визначення поняття "молодь" дещо різняться зі світовими практиками. Фактично, у системі агентств та організацій ООН вікові межі молоді визначені досить конкретно, залежно від конкретної організації. Наприклад, для ЮНЕСКО та Міжнародної організації праці (МОП) молоддю вважають осіб у віці від 14 до 25 років, для Програми розвитку ООН (UNDP) – у віці від 15 до 25 років. UNICEF, WHO та UNFPA визначають три категорії: "підлітки" у віці від 10 до 19 років, "молодь" у віці від 15 до 24 років, а разом вони утворюють групу "молодих людей" у віці від 10 до 24 років. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) використовує подібний підхід,

визначаючи молодь як осіб у віці від 15 до 24 років. Департамент міжнародного розвитку Великобританії (DFID) визначає молодь як осіб у віці від 10 до 24 років, USAID – у віці від 10 до 29 років, а Світовий банк – у віці від 12 до 24 років (Реанімаційний пакет реформ, 2020).

Варто зазначити, що під час повномасштабного вторгнення, соціальна активність, у тому числі волонтерська діяльність молоді, значно розширилась, хоча і напрями та види волонтерської діяльності перебувають в процесі постійних змін та переформатування. Зауважимо, що 80 % українців постійно надають допомогу в супротиві дій агресора. Велика кількість українців волонтерить не тільки у форматі онлайн, але й активно долучаються до фізичного волонтерства, що сприяє зміцненню цього напрямку загалом (Kotelevets, 2022).

Наразі питанню розвитку волонтерської спільноти та залученням молоді до волонтерської діяльності приділяється чимала увага, адже питання управління волонтерськими ресурсами є вкрай нагальним. Серед напрацювань можемо зазначити (Nahorna, 2022):

1. Тренінг "Залучення добровольців до волонтерського руху". Ця робота розглядає питання щодо способів організації волонтерської діяльності в різноманітних установах, мотивації волонтерів та критеріїв відбору цих осіб.

2. Посібник "Менеджмент волонтерських програм". Автори виявили, що формування команди волонтерів відбувається як окремий процес, відокремлений від інших діяльностей організації. Крім того, було виділено чотири види набору волонтерів.

3. Онлайн тренінг "Залучення та координація волонтерів". Цей тренінг пропонує підхід, що розглядає залучення волонтерів як самостійний процес, відокремлений від їх координації. Основна увага зосереджена на зацікавленні та стимулюванні молоді до волонтерської діяльності, зокрема, через застосування цифрових методів, інноваційних каналів комунікації та інших підходів.

4. Посібник "Менеджмент волонтерських груп від А до Я". У цій роботі виділено різні аспекти взаємодії з волонтерами, такі як: відбір волонтерів, проведення орієнтації, надання інструктажу перед початком волонтерської діяльності, супровід волонтерів, моніторинг та оцінювання їх залучення.

Напрацювання авторів наголошують, що волонтерська діяльність має переходити від хаотичного, неорганізованого та неструктурованого руху до більш організованих форм діяльності. У цьому контексті питання мотивації залучення молоді до волонтерської діяльності є вкрай важливим та життєво необхідним для забезпечення повноцінного функціонування волонтерських груп, що якісно втілюють свою діяльність.

Для успішної реалізації волонтерських ініціатив (діяльності) має бути не тільки якісне наповнення програм, що сприяють їхньому розвитку, але варто враховувати й мотиваційний складник самої молоді. Адже кожна молода людина має на меті не просто допомогти, у кожного зараз виникає бажання й здобути відповідний досвід, знання, навички під час здійснення волонтерської діяльності, адже саме набутий досвід дозволяє формувати стійкі професійні навички, що допомагають молодій людині стати особистістю та професіоналом. Відповідно питання мотивації загалом та мотивації залучення молоді до волонтерської діяльності стають сьогодні пріоритетними завданнями громадських організацій.

Існує багато підходів до визначення поняття мотивів та мотивації людей до волонтерської діяльності. Кожна школа вчених намагалася класифікувати та згрупувати

чинники за тими чи іншими ознаками й надати їм чіткої структури. Розглянемо деякі із підходів.

Гуманістичний підхід розглядає мотивацію як внутрішній духовний стан людини, який дозволяє їй здійснювати активність, що має для неї сенс і значення. Автори цього підходу – А. Маслоу, К. Роджерс, Р. Деккер та інші. Біхевіористи ставляться до мотивації як до зовнішнього чинника, який впливає на поведінку людини. Цей підхід зазвичай пов'язує з іменами І. Павлова, Б. Скіннера та інших. Когнітивний підхід стверджує, що мотивація – це процес внутрішнього переживання, пов'язаний з цілями, очікуваннями та ситуацією. Автори цього підходу – А. Бандура, Е. Толман, Д. Макклеленд та інші. Соціально-психологічний підхід окреслює, що мотивація це ніщо інше, як процес взаємодії людини зі своїм соціальним середовищем. Автори цього підходу – Л. Виготський, Л. Колберг, М. Рокер та інші. У такому контексті варто виділити й генетичний підхід – мотивація розглядається як складова психіки, що виникає з природних потреб людини та залежить від її біологічної спадковості (Г. Ейзенк, Д. Бус, Р. Платт та ін.). Усі ці підходи обґрунтовують значення мотивації в контексті волонтерської діяльності. Мотиваційний складник є важливим для реалізації молоді людини в цьому напрямі.

Безсумнівно, що досвід українських волонтерів є непересічним та унікальним. Ми переконані, що такого досвіду мобілізації суспільства, який має український народ, не існує ніде. Тому розробка певного системного підходу у волонтерській сфері послугує розвитку волонтерських ініціатив у різноманітних організаціях, які працюють або навчають молодь. Адаже розвиток волонтерського руху дозволить підсилити спроможність окремих організацій в суспільстві як важливих у роботі з молоддю.

Водночас у питанні такого явища, як волонтерський рух, є багато міжнародних напрацювань та стратегій, котрі загалом можуть бути адекватними в українських умовах. До прикладу, 2002 року у Швеції було створено Волонтерське агентство (Volontärbyrå) (Ророва, 2016) як пілотний проект, яке на сьогодні є посередником між

волонтерами, організаціями та людьми, котрі опинилися у складних життєвих обставинах. Агентство здійснює свою діяльність через сайт, де пошукова система допомагає знайти відповідне завдання серед понад 700 організацій та 2500 проєктів, що зареєстровані на платформі. Сьогодні інтернет-платформа Волонтерського агентства стала невід'ятною складовою шведської волонтерської "інфраструктури" та зв'язковим елементом між державним і недержавним секторами в розвитку волонтерства та наданні безкоштовних послуг для осіб, які потребують допомоги. Такий приклад яскраво демонструє, що системний підхід у волонтерській діяльності дозволяє покращити якість організації волонтерських програм.

Ґрунтуючись на теоретичному аналізі та проведеному нами емпіричному дослідженні, можна тільки підтвердити бажання молодих людей долучитися до волонтерських ініціатив задля підвищення своєї суспільної приналежності, це можна простежити в окремих результатах дослідження.

За результатами нашого опитування, 40 % молодих людей брали участь у професійній волонтерській діяльності на постійній основі. Ще 43,2 % долучались до волонтерства, але не на постійній основі. Кожен 20-й опитований почав волонтерити після початку повномасштабного вторгнення. Ще 11,5 % респондентів ніколи не брали участь у волонтерській діяльності; 5,3 % почали долучатися до волонтерської діяльності тільки під час повномасштабного вторгнення, і за потреби долучаються ще й досі.

Приємним здивування стали результати ролі ЗВО в долученні молодих людей та створенні можливостей у сфері волонтерського руху; 51,6 % усіх опитаних зазначили, що їхні заклади освіти активно долучаються до волонтерських ініціатив, зокрема, створюють їх. У 40 % (від загальної кількості вибірки) закладах освіти волонтерство є не постійною діяльністю, а у вигляді одноразових акцій. Ще 8,4 % відповіли, що в їхньому закладі освіти волонтерство не є поширеним видом діяльності. Жоден респондент не повідомив, що в їхньому закладі освіти волонтерська діяльність заборонена (табл. 1).

Залучення до волонтерства респондентів закладами вищої освіти

Таблиця 1

Відповідь	Кількість	Відсоток
Волонтерство в закладах вищої освіти		
У закладі освіти активно долучаються до волонтерських ініціатив, а також постійно їх організують	49	51,60 %
Волонтерська діяльність не є постійною, а радше це одноразові акції	38	40,00 %
У закладі освіти практика волонтерської діяльності не є поширеною.	8	8,40 %
У закладі освіти обмежується будь-який вид діяльності (в тому числі й волонтерство), окрім навчання	0	0,00 %

Серед опитаних 38,9 % зазначили, що вважають найдорожчим внеском у волонтерство свій власний час. Ще третина зазначила про внесок у вигляді навичок (31,6 %); 15,8 % від усієї кількості опитаних вказали, що їхнім найдорожчим внеском є лідерство в проєктах; 5,3 % та 3,2 % опитаних назвали найдорожчим внеском у волонтерську діяльність фінанси та ресурси. Ще 5,2 % респондентів зазначили про інші важливі внески (табл. 2).

Українська молодь переконана, що волонтери відіграють ключову роль у наблизенні перемоги України в російсько-українській війні. Це також корелюється з тим, що орієнтовно 70 % опитаних зазначили, що волонтерство є обов'язком кожного свідомого громадянина.

Відповідно до результатів опитування за методикою "Опитувальник волонтерських функцій" (Клері et al., 1998) найважливішими чинниками при виборі волонтерської діяльності серед опитаної молоді стала функція "розуміння", котра набрала 26,7 балів у середньому за шкалою. Вона

полягає в мотивації волонтера вивчати щось нове, здобувати непересічний досвід, покращенні самооцінки, подивитись на речі з іншого боку, більше дізнатись про справу, котрою займаються, а також розширити власний кругозір та навчитись працювати з різними людьми.

Долучення до волонтерства респондентів (найдорожчий внесок)

Таблиця 2

Відповідь	Кількість	Відсоток
Найдорожчий внесок у волонтерство		
Час	37	38,90 %
Навички	30	31,60 %
Лідерство	15	15,80 %
Фінанси	5	5,30 %
Ресурси	3	3,20 %
Інше	5	5,20 %

Друга за важливістю є "ціннісна" функція вибору волонтерської діяльності – 25 балів. Вона полягає в тому,

що волонтерство є певною цінністю, моральним обов'язком, чимось, що йде з найальтруїстичніших поривань та намірів. Такі люди частіше турбуються за тих, кому пощастило менше від них, вони вважають, що допомагати іншим – це важливо. Такі волонтери частіше обирають соціальні проекти, пов'язані з роботою з людьми у складних життєвих обставинах, волонтерство для військових, робота з тваринами тощо. Трійку лідерів закриває функція "вдосконалення", котра набрала в сумі 24,21 бали за шкалою середніх значень. Функції "кар'єра", "соціальне" та "захист" набрали 22,2, 19,63 та 17,6 балів, відповідно.

Відповідно результатів дослідження, можна виділити рекомендації для окремих інституційних одиниць, які можуть сприяти розвитку управлінським та стратегічним процесам у сфері волонтерства. Вважаємо, що завдяки запропонованим рекомендаціям, різні інституції можуть покращити свою діяльність у сфері роботи з волонтерами. Розуміння мотивації студентської молоді допоможе їм більш якісно організувати волонтерські проекти та розвивати волонтерський рух в Україні та поза його межами, докладаючи власний досвід у цю царину.

Рекомендуємо:

Зкладам вищої освіти: звернути увагу на важливість включення молоді до волонтерської діяльності як складової формування відповідальної та стійкої громадянської позиції; створити відповідну інфраструктуру та можливості для волонтерської молоді; встановлювати міжорганізаційні зв'язки з місцевими та національними волонтерськими організаціями, які спеціалізуються на соціономічних проектах та професійному навчанню волонтерів; розробляти волонтерські програми, які враховуватимуть інтереси та особистісні цілі молоді, які навчаються на спеціальностях соціономічного спрямування, а також їх мотивацію до включення в діяльність; розробляти стратегію інформування та просування волонтерських можливостей серед молоді.

Центрам соціальних служб: розробляти стратегії інформування про волонтерські можливості у Центрах соціальних служб із залученням студентської молоді; проводити інформаційні зустрічі та презентації для молоді із зазначенням мети та значущості волонтерської діяльності; організувати та проводити тренінги та семінари для молоді, що бажають стати волонтерами. Навчання має містити інформацію про соціальні проблеми, комунікаційні навички, етику та засади роботи з вразливими групами; встановлювати співпрацю з місцевими закладами вищої освіти, коледжами та школами, які мають спеціалізацію в соціальних науках та/або соціальній роботі; доречними може бути система визнання та нагород.

Молодіжним центрам: розробляти волонтерські проекти, спрямовані на вподобання молоді, їхні інтереси та потреби з можливістю використання технологій, громадських кампаній або медіа, що привернуть увагу молоді; встановлювати партнерські відносини з молодіжними організаціями, студентськими асоціаціями та іншими молодіжними групами; розробляти тренінгові програми, спрямовані на навички комунікації, лідерства, організації подій, співпраці в команді та професійний розвиток; залучати молодь до планування та прийняття рішень (проводити зустрічі, фокус-групи або опитування задля визначення потреб, інтересів та можливих пропозицій); надавати можливість для особистісного розвитку у волонтерській ініціативі; створювати можливості для соціального впливу волонтерів серед студентської молоді.

Недержавним та громадським організаціям: створювати різноманітні можливості, включаючи короткострокові та довгострокові проекти, спеціалізовані

завдання або можливість брати участь у різних галузях діяльності організації; використовувати онлайн-шляхи комунікації; надавати підтримку та наставництво молоді, котра долучається до волонтерської діяльності (призначення відповідальних кураторів або менторів, котрі будуть підтримувати волонтерів у їхній роботі, надавати необхідну інформацію та допомогу); регулярно проводити волонтерські заходи та акції.

Дискусія і висновки

Дослідження дає уявлення не тільки про те, які є мотиваційні чинники залучення молоді до волонтерської діяльності, але й дає нам зрозуміти загальний контекст виховання та оточення наших молодих громадських діячів. Молодь зараз стоїть на межі вибору перспектив, змін та інновацій, тож підтримка їх у окремих напрямках є важливим рушієм до розвитку української держави. Волонтерство в сучасному контексті варто розглядати з погляду кваліфікованості та долученості до професійного розвитку, що й розмежує волонтерську діяльність від благодійності, зміст якої зазвичай полягає в безкорисливості, доброчесності щодо власних амбіцій допомагати іншим, не більше. А отже, вважаємо, що необхідно приділяти велику увагу питанню законодавчого регулювання волонтерської діяльності, чіткого розмежування понять "благодійність", "волонтерство" та "соціальна робота". Адже, якщо спростити, то за своєю суттю всі ці три поняття мають на меті допомогу окремій людині чи групі осіб, але інструменти, техніки та форми втілення цієї допомоги та її рівень суттєво різняться.

Перспективи дослідження. Результати дослідження можуть бути використаними в лонгitudinalних дослідженнях, у процесі розробки волонтерських програм та бути корисними для майбутніх досліджень у сфері мотивації волонтерської діяльності серед студентської молоді, зокрема, вплив закладів освіти на формування активної громадянської позиції через залучення студентської молоді до волонтерської діяльності; роль волонтерів студентського віку у відбудові та відновленні України; політичне волонтерство в українських реаліях.

Внесок авторів: Лариса Полівко – концептуалізація, методологія дослідження, огляд літератури; Данило Щоголь – збір, обробка та аналіз емпіричних даних дослідження.

Список використаних джерел

- Всеукраїнське соціологічне дослідження. (2023). *Підлітки та їхнє життя під час війни: настрої, цінності, майбутнє*. Клуб Добродіїв. <https://dobrodiy.club/wp-content/uploads/2023/03/doslidzhennya-pidlitky-ta-yihnye-zhyttya-pid-chas-vijny-nastroyi-czinnosti-majbutnye.pdf>
- Верховна рада України. (2011). *Про волонтерську діяльність*. (Закон України № 3236-VI від 31.03.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
- Верховна рада України. (2021). *Про основні засади молодіжної політики*. (Закон України від 31.03.2023 № 1414-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
- Голос майбутнього України. (2023). Schüler Helfen Leben. https://assets.make.org/consultations/make_org_ukraines_future_voices_20230326_ua.pdf
- Громадський простір. (2022). *Майбутнє молодіжного волонтерства в Україні: що мотивує, створює бар'єри та як популяризувати волонтерство?* <https://www.prostir.ua/?news=majbutnje-molodizhnoho-volonterstva-v-ukrajini-scho-motyvuje-stvoryuje-barjery-ta-yak-populyaryzuvaty-volonterstvo>
- Лях, Т.Л. (2009). *Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп* [Дис. канд. пед. наук., Луганський національний університет імені Тараса Шевченка].
- Лях, Т. (2010). Підходи до класифікації волонтерських груп. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*, 3, 56–59.
- Медюк, Л. (2014). Організація волонтерської роботи студентів. *Social Work and Education*, 1(1), 88–94. <http://journals.urau.ua/swel/article/view/67778>
- Онїщенко, О. (2021). Лексема "волонтер": структура значення за лексикографічними джерелами. *Наукове видання "Філологічні студії"*, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 12, 39–41. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/32890>

Реанімаційний пакет реформ. (2020). *Молодь помолодшає?* <https://rpr.org.ua/news/molod-pomolodshaie/>

Charities Aid Foundation. (2023). <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2010-publications/world-giving-index>

Clary, E. (1992). Volunteers' motivations: a functional strategy for the recruitment, placement, and retention of volunteers. *Nonprofit Manag Leadersh*, 2, 333–350.

Kotelevets, A. (2022). Social activity of youth during russian-ukrainian war. *Social Work and Education*, 9(1), 51–61.

Nahorna, D. (2022). Technologies of recruitment youth in volunteering in Ukraine. *Social Work and Education*, 9(3), 340–357.

Popova, A. (2016). Peculiarities of the organization of volunteer activities as a mechanism for the implementation of swedish social policy in the context of migrant protection. *Social Work and Education*, 3(1), 41–45.

References

All-Ukrainian sociological research. (2023). *Adolescents and their life during the war: attitudes, values, future*. Dobrodiy Club [in Ukrainian]. <https://dobrodiy.club/wp-content/uploads/2023/03/doslidzhennya-pidlitky-ta-yihnye-zhyttya-pid-chas-vijny-nastroji-czinosti-majbutnye.pdf>

Charities Aid Foundation. (2023). <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2010-publications/world-giving-index>

Kotelevets, A. (2022). Social activity of youth during russian-ukrainian war. *Social Work and Education*, 9(1), 51–61.

Clary, E. (1992). Volunteers' motivations: a functional strategy for the recruitment, placement, and retention of volunteers. *Nonprofit Manag Leadersh*, 2, 333–350.

Liakh, T.L. (2009). *Social and pedagogical activity of student volunteer groups*. [Candidate's thesis, Luhansk National University named after Taras Shevchenko] [in Ukrainian].

Liakh, T. (2010). Approaches to the classification of volunteer groups. *Social work in Ukraine: theory and practice*, 3, 56–59 [in Ukrainian].

Mediukh, L. (2014). Organization of student volunteer work. *Social Work and Education*, 1(1), 88–94 [in Ukrainian]. <http://journals.urau.ua/swe/article/view/67778>

Nahorna, D. (2022). Technologies of recruitment youth in volunteering in Ukraine. *Social Work and Education*, 9(3), 340–357.

Onishchenko, O. (2021). Lexeme "volunteer": structure of meaning according to lexicographical sources. *Scientific publication "Philological studies"*, Odesa National University named after I.I. Mechnikov, 12, 39–41 [in Ukrainian]. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/32890>

Popova, A. (2016). Peculiarities of the organization of volunteer activities as a mechanism for the implementation of swedish social policy in the context of migrant protection. *Social Work and Education*, 3(1), 41–45.

Public space. (2022). *The future of youth volunteering in Ukraine: what motivates, creates barriers and how to popularize volunteering?* [in Ukrainian]. <https://www.prostir.ua/?news=majbutnje-molodizhnoho-volonterstva-ukrajini-scho-motyvuje-stvoryuje-barjery-ta-yak-populyaryzuvaty-volonterstvo>

Reanimation package of reforms. (2020). *Is the youth getting younger?* [in Ukrainian]. <https://rpr.org.ua/news/molod-pomolodshaie/>

Vainola, R.Kh., Kapska, A.Y., Komarova, N.M. (1999). *Voluntary movement in Ukraine: development trends*. Akadempres [in Ukrainian].

Verkhovna Rada of Ukraine. (2011). *On volunteering* (Law of Ukraine №3236–VI dated 31.03.2023) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *About the main principles of youth policy* (Law of Ukraine №1414–IX dated 31.03.2023) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

Voices of the future of Ukraine. (2023). *Schüler Helfen Leben*. [in Ukrainian]. https://assets.make.org/consultations/make_org_ukraines_future_voices_20230326_ua.pdf

Отримано редакцією журналу / Received: 16.09.23

Прорецензовано / Revised: 16.11.23

Схвалено до друку / Accepted: 25.11.23

Larysa POLIVKO, PhD (Psychol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-9102-2779

e-mail: larisapolivko@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Danylo SHCHOHOL, Student

ORCID ID: 0009-0002-5489-9050

e-mail: daniilshchokol@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MOTIVATION OF ENGAGEMENT OF STUDENT YOUTH OF UKRAINE IN VOLUNTEER ACTIVITIES

Background. *The youth volunteer movement in Ukraine is a powerful and rapidly developing phenomenon. We can trace the surge in the development of this movement in the period from the full-scale invasion of Russia and the territory of Ukraine in February 2022, where ordinary volunteer assistance began to acquire signs of professionalism, a tried-and-tested mechanism and the selection of people to involve them in volunteer activities. Thus, from 2022 to 2023, new organizations are created, special centers are opened, relevant legislation is developed, and whole communities are organized to develop such a movement. A significant drawback in such an intensive surge is attracting suitable volunteers for professional activities.*

Methods. *Theoretical and methodological analysis, questionnaires*

Results. *Undoubted contribution in this direction can be called the efforts of every Ukrainian, who exert their maximum strength to support the Ukrainian army and the civilian population and protect children. However, when it comes to qualification in volunteer activities, it would be appropriate to consider it broadly to find possible options for involving young people in volunteer initiatives. In this context, it is essential to understand what needs to be done to work effectively with the volunteer community, particularly the youth, who potentially make up a more significant percentage of volunteers in today's conditions.*

Conclusions. *The article notes that Ukrainian youth see their future in Ukraine and are ready to participate in its creation today actively. Its support, creation of appropriate conditions, and development of programs/projects specifically for youth should become a vital issue of the state's social policy. Therefore, developing volunteer initiatives and supporting young people in this direction is an urgent issue today. Accordingly, the involvement of more young people in the volunteer movement will contribute to the development of social work because volunteering is one of its directions which helps overcome difficulties for clients of social work.*

Keywords: *volunteering, volunteer movement, youth, motivation, social work.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.